

POREĐENJE EKONOMSKIH POKAZATELJA JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA TOKOM TRAJANJA RECESIJE NA PRIMERU REPUBLIKE HRVATSKE

THE COMPARISON OF ECONOMIC INDICATORS OF PUBLIC AND PRIVATE SECTOR DURING THE RECESSION IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Željko Sudarić

Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Odjel za Upravni studij, Županijska 50, Vukovar, Hrvatska

Apstrakt:

Javni sektor predstavlja važan segment u svakoj modernoj državi. Njegovo postojanje neophodno je za normalno funkcionisanje svakodnevnog života građana. Organi centralne, regionalne ili lokalne vlasti koji čine javni sektor nesumnjivo utiču na kvalitet života svojih građana. U zavisnosti od njihovog učinka i efikasnosti u radu, države se mogu podeliti na uspešne i one manje uspešne, jer efikasan javni sektor predstavlja temelj stabilnosti i prosperiteta svake države. Javni sektor koji nije optimalan i u funkciji građana, predstavlja ograničavajući faktor za ekonomski prosperitet i kvalitet života građana. Cilj ovog rada jeste da utvrdi efikasnost javnog sektora kroz poslovanje javnih preduzeća. Kako bi se to realizovalo, ekonomski pokazatelji javnih preduzeća stavljeni su u odnos sa privatnim preduzećima. Time je omogućeno da se utvrdi koji pokazatelji ukazuju na prednosti javnih preduzeća, a koji na njihove slabosti. Posmatrajući trendove po godinama, moglo se jasno utvrditi u kojoj meri je recesija pogodila javna i privatna preduzeća. Najčešće korišćena naučna metoda u radu je analiza uz prikaz rezultata preko grafikona. Metodom komparacije analizirani su i upoređeni različiti parametri. Metodom klasifikacije izvršene su brojne podele pojmova u radu. Korišćena je statistička metoda, kao i istorijska s obzirom da su korišćeni podaci iz prethodnih godina.

Ključne reči:

javni sektor, privatni sektor, ekonomski pokazatelji, efikasno poslovanje.

Abstract:

Public sector is an important segment of any modern country. It is necessary for the optimal daily life and functioning of its citizens. Central, regional or local authorities constituting the public sector undoubtedly contribute to the overall life quality of its citizens. Depending on their performances and operating efficiency, the countries can be grouped into those successful and those less successful, since the efficient public sector represents the precondition for the stability and prosperity of any country. Public sector, which is not optimal or designed to respond properly to the needs of its citizens, represents a limiting factor for the economic prosperity and overall life quality of its citizens. The principal aim of this paper is to examine the public sector efficiency through operations of public enterprises. In order to do so, economic indicators of public enterprises are compared with those of private enterprises. That enables determining indicators of weaknesses and strengths of public enterprises. By observing the trends by years, it is possible to clearly determine the effects of the recession on the public and private enterprises. The most commonly used scientific method in the study is the analysis presented in a form of a chart. Different parameters are being compared, and numerous classifications of concepts provided. Statistical method is used, as well as historical, encompassing the data from previous years.

Key words:

public sector, private sector, economic indicators, efficient business operations.

1. UVOD

Vrlo bitan dio svakog javnog sektora predstavljaju javna poduzeća koja svojim djelovanjem moraju maksimalno pridonositi javnom interesu. Ovakva poduzeća često imaju puno veću ulogu od same tržišne, jer u puno slučajeva moraju zadovoljavati javni interes makar to bilo ekonomski neisplativo. Stoga je funkcioniranje javnih poduzeća puno kompleksnije od privatnih poduzeća. Privatna poduzeća isključivo posluju po profitnoj osnovi, tj. cilj je maksimalizacija profita i usklađivanje s optimalnom proizvodnjom. U slučaju neisplativosti poslovanja, ovakva poduzeća jednostavno se likvidiraju. S druge strane, javna poduzeća moraju kombinirati između težnje za što većom ekonomičnosti u poslovanju kako bi što više pridonosili gospodarskom razvoju zemlje, te s druge strane zadovoljavanju javnih potreba koje privatni sektor često ne može ostvariti. Da bi se utvrdilo u kojoj su mjeri javna poduzeća koja predstavljaju bitnu sastavnicu javnog sektora racionalna i učinkovita u svom poslovanju, koriste se ekonomski pokazatelji. Pomoću njih se jednoznačno može odrediti jesu li javna poduzeća bila uspješna ili ne po pitanju funkcioniranja na tržišnoj osnovi. Uspoređujući njihove ekonomske

pokazatelje s ekonomskim pokazateljima privatnih poduzeća, jasno se može uočiti koliko zaostaju ili su napredniji od tržišno orijentiranih poduzeća. Odnosno, jasno se mogu utvrditi prednosti i nedostaci u odnosu na privatni sektor.

Ekonomske pokazatelji su podaci koji pokazuju kretanja određenih specifičnih područja gospodarstva neke države. Ove podatke periodično objavljuju državna tijela ili zavodi. Iako postoje mnogi faktori koji utječu na stanje države, ekonomski pokazatelji detaljno pokazuju stanje u gospodarstvu zemlje. Općenito je ekonomske pokazatelje moguće podijeliti na kvantitativne i kvalitativne pokazatelje.

Kvantitativni pokazatelji analiziraju agregirane podatke, a u njih ubrajamo:

- ♦ BDP,
- ♦ indeks potrošačkih cijena,
- ♦ broj poduzeća,
- ♦ zaposlenost,
- ♦ realizirane prihode,
- ♦ investicije,
- ♦ izvoz, itd.

Pod kvalitativne pokazatelje spadaju svi oni koji analiziraju kvalitetu poslovanja, bez obzira na njegov obujam. Općenito se kvalitativni pokazatelji mogu svrstati u nekoliko potkategorija, a to su:

- ♦ pokazatelji likvidnosti,
- ♦ pokazatelji zaduženosti,
- ♦ pokazatelji aktivnosti,
- ♦ pokazatelje profitabilnosti, te
- ♦ pokazatelje ekonomičnosti.

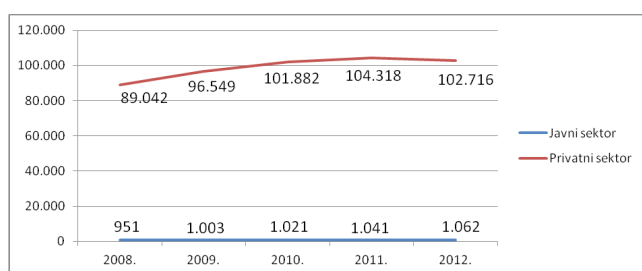
Uspješno poslovanje znači da navedeni pokazatelji nisu manji od 1, a podaci se uzimaju iz bilance (Žager *et al*, 2008).

2. REZULTATI I DISKUSIJA

Kako bi se adekvatno utvrdili ekonomski pokazatelji poslovanja javnog sektora, potrebno ga je usporediti s privatnim sektorom. Time se vrlo jasno mogu uvidjeti prednosti i nedostaci javnog sektora u odnosu na privatni sektor, kojeg karakterizira posve drugačija poslovna klima i organizacija. Pokazatelji su radi lakšeg prikaza podijeljeni u kvantitativne i kvalitativne.

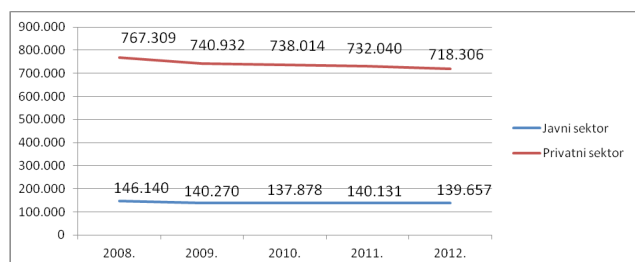
2.1. KVANTITATIVNI POKAZATELJI JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA

Kvantitativnih ekonomskih pokazatelja za potrebe ovog rada i ukupne analize izdvojili smo ukupno šest. Tako će se javni i privatni sektor uspoređivati unutar ovog poglavlja po sljedećim pokazateljima: broj poduzeća, broj zaposlenih, vrijednost imovine, neto dobit, investicije i izvoz.

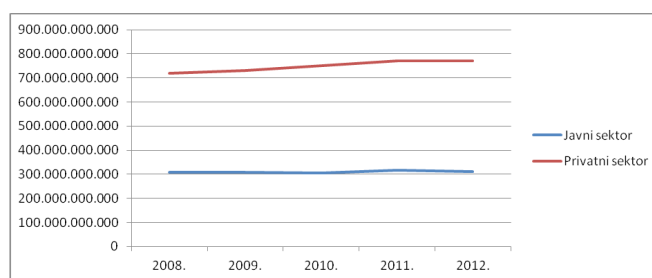
Grafikon 1. Kretanje broja poduzeća u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Među poduzećima koja imaju obvezu predaje godišnjih financijskih izvješća, velika većina ih je iz privatnog sektora. Broj poduzeća iz javnog sektora u svim analiziranim godinama kretao se oko tisuću, a njihov udio u ukupnom broju poduzeća jedva je prelazio 1%. U 2012. godini u odnosu na 2008. godinu broj poduzeća iz javnog sektora povećao se za 11,7%. Pozitivan trend povećanja poduzeća iz javnog sektora bio je prisutan u svim analiziranim godinama.

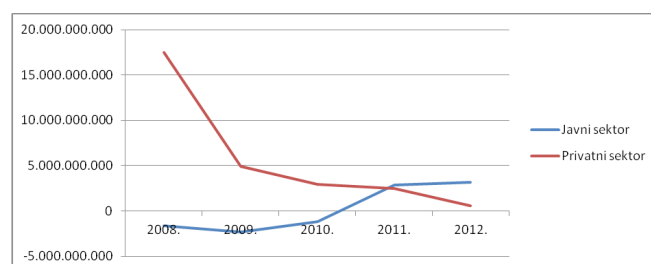
Grafikon 2. Kretanje broja zaposlenih u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Ukupan broj zaposlenih smanjio se od predrecesijske 2008. godine i u javnom i u privatnom sektoru. Ipak, u javnom sektoru taj pad bio je nešto manji, te je iznosio 4,4%; u odnosu na 6,4% u privatnom sektoru. Time se udio zaposlenih u poduzećima iz javnog sektora blago povećao sa 16,0% u 2008. godini na 16,3% u 2012. godini. U posljednjoj analiziranoj godini bilo je 139.657 zaposlenih u poduzećima iz javnog sektora, te 718.306 u poduzećima iz privatnog sektora. Time je očito kako poduzeća iz javnog sektora u prosjeku zapošljavaju više osoba, s obzirom da je udio u broju zaposlenih višestruko veći od broja poduzeća iz javnog sektora.

Grafikon 3. Kretanje vrijednosti imovine u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Vrijednost imovine poduzeća iz javnog sektora povećala se za 1,2%; nasuprot povećanju od 7,3% u privatnom sektoru. S nešto više od 300 milijardi kuna vrijednosti imovine u 2012. godini, poduzeća iz javnog sektora imaju 28,7% udjela u ukupnom gospodarstvu što uključuje i privatni sektor. Ako se u obzir uzme činjenica da je udio poduzeća iz javnog sektora oko 1,0%; onda se lako može zaključiti kako su poduzeća iz javnog sektora u prosjeku znatno veća od onih iz privatnog sektora, koja često posluju kao mala obiteljska poduzeća.

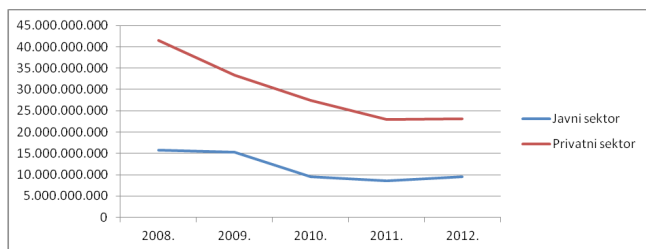
Grafikon 4. Kretanje neto dobiti u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

U pokazatelju neto dobiti dogodile su se značajne promjene u pet analiziranih godina. Od približno 1,7 milijardi kuna neto gubitka u 2008. godini, poduzeća iz javnog sektora ostvarili su kumulativnu neto dobit od 3,1 milijardu kuna u 2012. godini. Istovremeno su poduzeća iz privatnog sektora sa 17,5 milijardi kuna u 2008. godini, ostvarili kumulativnu neto dobit od 0,6 milijardi kuna pet godina kasnije. To jasno indicira suprotne trendove kretanja poduzeća iz javnog i privatnog sektora, koje je uglavnom uzrokovano lakšem podnošenju recesije javnih poduzeća kroz poslove s državom.

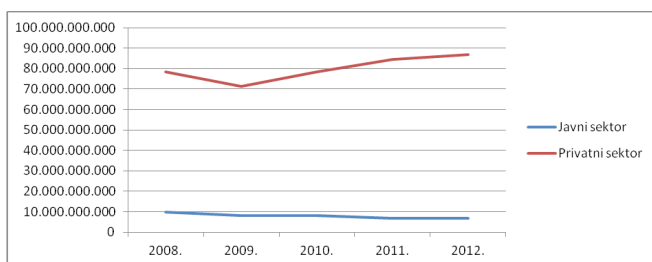
Trend opadanja investicija pod utjecajem financijske krize dogodio se kod oba sektora. Ipak, nešto je manje zahvatio javni sektor, s obzirom da je njihov pad od 39,5% bio niži od 44,3% pada u privatnom sektoru. Time se udio investicija poduzeća iz

javnog sektora povećao na 29,2% u ukupnom gospodarstvu. Isto tako, vrijednost investicija stabilna je od 2010. godine.

Grafikon 5. Kretanje investicija u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

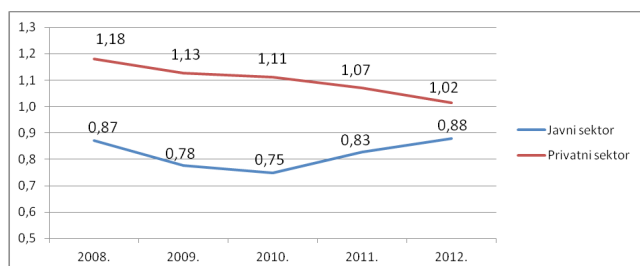

Grafikon 6. Kretanje izvoza u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Za razliku od prethodnih pokazatelja, prema izvozu privatna poduzeća imala su bolje trendove kretanja od javnih. Tako su privatna poduzeća ostvarila rast izvoza od 11,0% u odnosu na 2008. godinu, dok su istovremeno javna poduzeća imala pad izvoza od 30,2%. Tako je njihov udio u ukupnom izvozu iznosio 7,3%; što je znatno manje od udjela u ostalim pokazateljima.

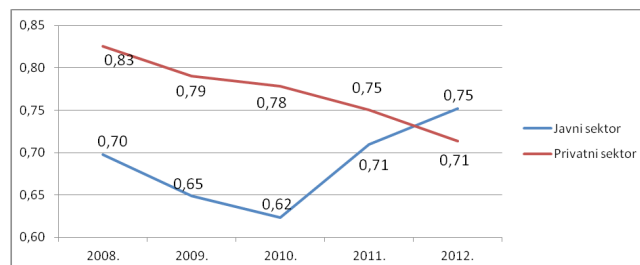
2.2. KVALITATIVNI POKAZATELJI JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA

Dok su kvantitativni pokazatelji više usmjereni na uspješnost poslovanja kroz njegov obujam, kvalitativni pokazatelji svoj fokus posvećuju kvaliteti poslovnih pokazatelja. Dakle, obujam poslovanja je manje bitan, a pozornost je usmjerena na kvalitetu postojećeg obujma poslovanja. Pod kvalitativne pokazatelje spadaju: tekuća likvidnost, ubrzana likvidnost, stupanj zaduženosti, dani naplate potraživanja, dani plaćanja obveza, prosječna neto plaća, neto profitna marža, operativna marža i povrat na aktivu (ROA). U radu ćemo prikazati, zbog ograničenja obujma rada, samo neke pokazatelje.

Grafikon 7. Kretanje tekuće likvidnosti u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

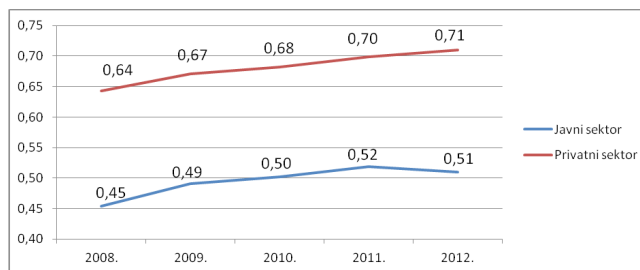
Omjer kratkotrajne imovine i kratkoročnih obveza iskazan kroz tekuću likvidnost, ukazuje na bolje stanje u privatnom sektoru, ali uz trend približavanja poduzeća iz javnog sektora. Tako je tekuća likvidnost javnih poduzeća otprilike na razini iz 2008. godine, ali uz dvogodišnji rast od 17,3%. S druge strane, tekuća likvidnost pod utjecajem recesije u privatnom sektoru kontinuirano opada, te je u 2012. godini iznosila 13,6% manje nego u 2008. godini. Time je u 2012. godini za 13,7% tekuća likvidnost bila niža u javnim poduzećima.

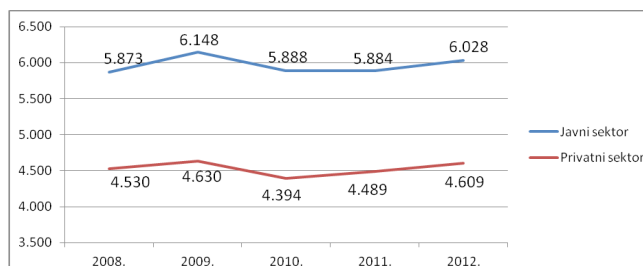
Grafikon 8. Kretanje ubrzane likvidnosti u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Ukoliko se zalihe koje često nisu najlikvidnija imovina oduzmu od kratkotrajne imovine, dovođenjem u omjer s kratkoročnim obvezama dobije se ubrzana likvidnost. Grafikon jasno prikazuje da je bez zaliha likvidnost javnih poduzeća u 2012. godini bila prosječno bolja od privatnih poduzeća. Dvogodišnjim rastom koji je iznosio 21,0% od 2010. godine, ubrzana likvidnost javnog sektora bila je za 5,6% bolja od privatnog sektora.

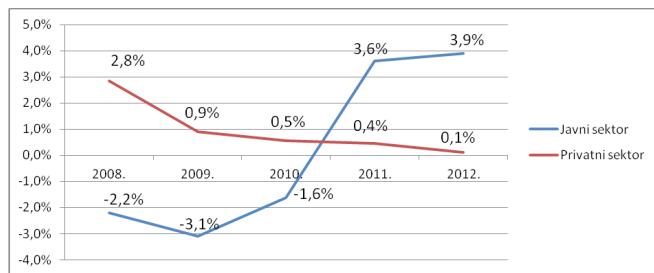
Stupanj zaduženosti koji mjeri udio obveza u financiranju imovine, jasno pokazuje kako su poduzeća iz javnog sektora manje zadužena od onih iz privatnog sektora. S prosječno 51% udjela obveza u pasivi, javna poduzeća su zaduženija za 13,3% više nego 2008. godine. Ipak, i dalje su javna poduzeća u prosjeku za 28,2% manje zadužena od onih iz privatnog sektora koji je od 2008. godine imao porast zaduženosti od 10,9%.

Grafikon 9. Kretanje stupnja zaduženosti u javnom i privatnom sektoru po analiziranim godinama

Grafikon 10. Kretanje prosječne neto plaće u javnom i privatnom sektoru u analiziranim godinama

Grafikon 11. Kretanje neto profitne marže u javnom i privatnom sektoru u analiziranim godinama

Među većim razlikama između javnog i privatnog sektora ističe se pokazatelj prosječnih neto plaća (grafikon 10). Tako zaposlenici u javnim poduzećima u prosjeku zarađuju 30,8% više od zaposlenih u privatnom sektoru. U odnosu na 2008. godinu, rast prosječne neto plaće iznosio je 2,6%; pri čemu se realna plaća ipak smanjila zbog inflatornih utjecaja.

Uvjet za pozitivnu neto profitnu maržu (grafikon 11) je pozitivna neto dobit. Kako je ona u javnom sektoru bila pozitivna jedino u posljednje dvije analizirane godine, tako je i neto profitna marža iznosila približno 4%. To je znatno više od privatnog sektora gdje u posljednjih godina uslijed većeg pada neto dobiti od prihoda, drastično pada i neto profitna marža.

Analiza je pokazala kako su javna poduzeća značajno veća u prosjeku od privatnih poduzeća, te im je obujam poslovanja mnogo veći. Od kvalitativnih pokazatelja javni sektor ima bolju: ubrzanu likvidnost, stupanj zaduženosti, prosječnu neto plaću, profitnu i operativnu maržu, te povrat na imovinu (ROA). Tekuća likvidnost i naplata potraživanja bolji su kod privatnih poduzeća. Također, među različitim veličinama javnih poduzeća dominiraju velika poduzeća po gotovo svim pokazateljima, iako su najmalobrojniji tip javnih poduzeća. Prema regijama, uvjerljivo najveći kvantitativni udio ima Grad Zagreb; dok po kvalitativnim pokazateljima nema izraženo dominante regije.

3. REZIME

Učinkovit javni sektor predstavlja manje opterećenje za državni proračun, čime se stvaraju preduvjeti za gospodarski rast i razvoj. Javna poduzeća koja često moraju ispunjavati javni interes kroz svoje djelovanje, također svojim uspješnim poslova-

njem mogu doprinosti punjenju državnog proračuna, te gospodarskom razvitku zemlje. Analiza je nedvojbeno utvrdila kako javna poduzeća iako po brojnosti imaju vrlo mali udio, imaju velik utjecaj po pitanju brojnih drugih pokazatelja. Njihov prosječan broj zaposlenih je znatno viši od privatnog sektora, kao što ostvaruju u prosjeku znatno veće prihode, investicije, izvoz, te imaju znatno veću vrijednost imovine. Također, u odnosu na privatni sektor, javna poduzeća su znatno bolje podnijela recesiju, što se očitovalo u mnogo stabilnijim trendovima po godinama. Analizirajući kvalitativne pokazatelje, prema nekim su bolja javna poduzeća, dok su prema drugima bolja privatna. Pokazatelj prosječne neto plaće jasno sugerira kako su zaposlenici u javnom sektoru mnogo bolje plaćeni. Javna poduzeća su također manje zadužena od privatnih, ali i znatno sporije naplaćuju svoja potraživanja. Uspoređujući javna poduzeća prema veličini, jasno je kako ih je većina male veličine. Prema kvalitativnim pokazateljima, uočava se kako su velika poduzeća manje zadužena, brže plaćaju svoje obveze, te su prosječne plaće više nego u manjim poduzećima. Likvidnost je podjednaka kod svih kategorija poduzeća. Ekonomski pokazatelji učinkovitosti su pokazali da javna poduzeća iako imaju stigmatu neuspješnih i birokratskih organizacija, ipak kvalitetnije posluju u konačnici od privatnih poduzeća. Razlog je vjerojatno zaštita države u recesijskim godinama, na koju privatna poduzeća za razliku od javnih nisu mogla računati.

Napomene. Zahvaljujem se studentu Mladenu Kovačiću i tvrtci Bisnode d.o.o. na doprinosu u radu, te ustupljenim podacima.

LITERATURA

- Ekonomski fakultet u Osijeku (2013). Javni sektor. Dostupno na: <http://www.efos.unios.hr/lokalne-financije/wp-content/uploads/sites/221/2013/04/1.-JAVNI-SEKTOR-dk-2013.ppt>. (20.03.2015.)
- Marčetić, G. (2005). *Javni službenici i tranzicija*. Zagreb: Društveno veleučilište u Zagrebu.
- Srb, V., & Čulo, I. (2005). *Javno financiranje i monetarna ekonomija*. Veleučilište u Požegi. Požega
- Zelenika, R. (1998). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.
- Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., & Žager, L. (2008). *Analiza financijskih izvještaja*. Zagreb: Masmedia.